

LATVIJAS EKONOMISKĀS ATTĪSTĪBAS MONITORINGS 2015 ENERĢĒTIKA

Vadītājs: Juris Pūce

Valdības deklarācija satur septiņus punktus par enerģētikas sektoru:

53. Samazināsim elektroenerģijas cenu negatīvo ietekmi uz energointensīvu eksporta uzņēmumu konkurētspēju.

54. Lai nodrošinātu energoapgādes drošumu, saglabājot izmaksu un ieguvumu līdzsvaru, pabeigsim starpvalstu savienojumu un iekšējos bāzes jaudu nodrošināšanas projektus, tajā skaitā Kurzemes loku un Latvijas–Igaunijas starpsavienojumu.

55. Izstrādāsim tiesisko regulējumu dabasgāzes tirgus atvēršanai Latvijā no 2017. gada, panākot alternatīvas dabasgāzes piegādes iespējas un nodrošinot Inčukalna gāzes krātuves un gāzes pārvades infrastruktūras brīvas izmantošanas iespējas jebkurai gāzes piegādātājam. Īstenosim projektus dabasgāzes piegādes ķēžu diversifikācijai (sašķīdrinātās gāzes piegādei, jaunus gāzes vadu savienojumus u. c.), tajā skaitā infrastruktūras attīstībai izmantojot Eiropas Savienības līdzekļus.

56. Noteiksim Latvijas ekonomiskās un enerģētiskās atkarības mazināšanu par nozīmīgu Latvijas ārpolitikas prioritāti. Aktīvi piedalīsimies Eiropas Enerģētikas savienības izveidē.

57. Piesaistot Eiropas Savienības fondu programmu finansējumu un citus finanšu avotus, ieviesīsim energoefektivitātes finanšu instrumentu, lai palielinātu valsts atbalsta pieejamību privāto un publisko ēku energoefektivitātes nodrošināšanai, īpaši Latvijas reģionos. Palielināsim minimālās energoefektivitātes prasības enerģijas ražošanas iekārtām un ēku konstrukcijām. Uzsāksim valsts atbalsta programmu, lai nodrošinātu daudzdzīvokļu māju energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumu īstenošanu.

58. Pārskatīsim tirgus mehānismus atjaunojamo energoresursu mērķu sasniegšanai, izstrādāsim un pieņemsim jaunu ilgtermiņa atjaunojamo energoresursu atbalsta politiku.

59. Izvērtēsim Latvijas dalību Visaginas atomelektrostacijas projektā.

Izpētes virzieni 2015. gadā un kritēriji novērtējumam:

Izpētes virzieni	Kritēriji novērtējumam
Dabaszāzes tirgus atvēršana	<p>2015. gadā jā sagatavo likumprojekti, kas nodrošina dabaszāzes tirgus atvēršanu (ES Enerģētikas 3.paketes direktīvas prasību pārņemšanu). Likumprojekti saskaņoti, atbalstīti valdība, 1. un (vēlams) 2. lasījumā atbalstīti Saeimā.</p> <p>Uzsākts darbs pie likumpamatotajiem normatīvajiem aktiem EM un SPRK.</p> <p>Uzsāktas sarunas ar Latvijas Gāze akcionāriem par uzņēmuma restrukturēšanu.</p>
Infrastruktūras savienojumu progress	<p>2015. gadā nozīmīgs progress CEF atbalstītajos Latvijas prioritārajos projektos (LV projekti – 3. savienojums ar Igauniju, Kurzemes loka 2. kārtā, arī projekti kaimiņvalstīs – Baltic Connector, Polijas-Lietuvas gāzes savienojums, Klaipēdas SDG termināla savienojums ar dabaszāzes sistēmu it īpaši).</p>
Energoefektivitāte	<p>Pieņemts likums, kas ievieš Energoefektivitātes direktīvas prasības. Ieviestas jaunas atbalsta programmas energoefektivitātes pasākumu atbalstam, īpaši – mājokļu un pārveidošanas sektoros.</p>
Elektroenerģijas izmaksas lielajiem patērētājiem	<p>Ieviests un ar Eiropas Komisiju saskaņots modelis, kas samazina OIK izmaksas lielajiem elektroenerģijas patērētājiem.</p>

Progresa vērtējums

1. Dabasgāzes tirgus atvēršana

2015. gads ir bijis aktīvu darbu un solījumu periods. **Valdība pieņēma lēmumu par dabasgāzes tirgus atvēršanas modeli**, izvēloties salīdzinoši ātru dabasgāzes sistēmas reformu. Ministru kabinets izlēma, ka dabasgāzes tirgus modelim jābūt ieviestam līdz 2017. gada aprīlim, kas nozīmē arī patērētāju tiesību nodrošināšanu izvēlēties piegādātāju. Vienlaikus valdība nelēma par nozīmīgiem dabasgāzes tirgus funkcionēšanas nosacījumiem, kuri būs jānosaka normatīvajos aktos, kas regulēs dabasgāzes tirgus funkcionēšanas modeli.

Saeima uzsāka minētā likumprojekta izskatīšanu, un līdz 2015. gada beigām likumprojekts tika apstiprināts divos lasījumos. Jau likumprojektam atstājot valdību 2015. gada septembrī, bija skaidrs, ka 2017. gada aprīlī būs spēkā likumā noteiktais Latvijas Gāzes pārvades un uzglabāšanas funkciju nodalīšanas pienākums, kā arī būs veiktas struktūras izmaiņas uzņēmumā, taču šo funkciju pārdošanas pienākums ir pārcelts uz 2017. gada beigām.

Lai iekļautos arī šajos termiņos, Enerģētikas likuma grozījumiem būtu jābūt pieņemtiem ne vēlāk kā 2016. gada pašā sākumā. Tas pagaidām ir iespējams.

Vienlaikus jāakcentē, ka Klaipēdas sašķidrinātās dabasgāzes termināļa funkcionēšanas uzsākšana ir devusi praktisku iespēju Latvijai iegādāties dabasgāzi no cita pārdevēja (ne no Gazprom). Regulators arī ir pieņēmis nepieciešamos noteikumus (tie pašlaik ir apstrīdēti tiesā), tuvākajos 2-3 mēnešos gaidāms juridisks risinājums, kas visdrīzāk padarīs iespējamu dabasgāzes iegādi no cita piegādātāja. Protams, cenas signāls būs būtiskākā izvēle patērētājiem, tomēr apgādes drošības līmenis šī savienojuma atvēršanas dēļ ir ievērojami pieaudzis.

Vienlaikus jāatzīmē fakts, ka Klaipēdas SDG termināļa darbības uzsākšana ir radījusi arī juridiskas sekas, proti, Eiropas Komisija ir informējusi Latviju, ka beigušās tās tiesības nepiemērot t.s. 3.paketes direktīvas atsevišķas prasības (t.s. derogācija). Proti, Latvijas kavēšanās ar dabasgāzes tirgus liberalizāciju būs arī ES tiesību normu pārkāpums, kas rada juridiskas sekas.

Jāatzīmē tomēr, ka Saeimā šobrīd izskatīto Enerģētikas likuma grozījumu pieņemšana pati par sevi nenodrošinās dabasgāzes tirgus funkcionēšanu. Nepieciešami vēl citi grozījumi, kas saistīti ar vairumtirgus regulējumu, trešo pušu piekļuves uzraudzības sistēmu u.c. Nav skaidrs, kad valdība plāno veikt šo darbu.

Dabaszgāzes tirgus atvēršanas jomā progress ir vērtējams kā apmierinošs (iecerēs – labs, realizācijā – apmierinošs).

2. Infrastruktūras savienojumu progress

2014. gada nogalē tika atbalstīti nozīmīgi projekti enerģētikas sektoram visām Baltijas valstīm ar Connecting Europe Facility finansējumu. Latvijas teritorijā pilnībā tiks realizēts t.s. Kurzemes loka 2. kārtā (Ventspils – Tume – Imanta), kā arī daļēji realizēts elektroenerģijas pārvades savienojums starp Igauniju un Latviju (t.s. 3. pārvades līnija). Turklāt Baltijas valstīs tiks īstenoti tādi nozīmīgi projekti kā gāzes starpsavienojumi starp Igauniju un Somiju (Baltic Connector), Lietuvu un Poliju (GIPL) un Klaipēdas SDG termināla savienojums ar Lietuvas dabaszgāzes pārvades infrastruktūru.

Atbilstoši projektu atskaitēm, projekti noris atbilstoši plānotajam.

Latvijas teritorijā plānotajos darbos tālāks progress ir t.s. Kurzemes loka projektam, kur noslēgumam tuvojas IVN procedūra un 2015. gada beigās tika noslēgta iepirkuma procedūra. Pārējie projekti ir sagatavošanas stadijā.

Infrastruktūras savienojumu jomā progress vērtējams kā ļoti labs.

3. Energoefektivitāte

2015. gada laikā Latvijai bija jāpārņem ES direktīva 2012/27/ES (Energoefektivitātes direktīva). Ir izstrādāts likumprojekts par direktīvas pārņemšanu, bet ieildzis saskaņošanas process noveda pie situācijas, ka šī gada beigās direktīva netika pārņemta. Būtiski direktīvas kontekstā ir minēt valsts, pašvaldību un energouzņēmumu atbildību un saistības energoefektivitātes pasākumu īstenošanai. Pašreizējie piedāvātie risinājumi nav pietiekami Latvijas uzņemto saistību izpildei energoefektivitātes jomā, kas radīs situāciju, ka tiks meklēti citi risinājumi, kam var būt nozīmīga ietekme uz Latvijas patērētāju izmaksām par enerģētiku.

Šajā gadā vēl tika īstenoti pēdējie pagājušā Struktūrfondu perioda projekti energoefektivitātes jomā. Jaunu projektu īstenošana, īpaši mājokļu un pārveidošanas sektoros, ir atkarīga no atbilstošu atbalsta programmu pieejamības (tas būs nozīmīgi arī iepriekš minētajā direktīvā 2012/27/ES noteikto saistību izpildei). Diemžēl jaunā atbalsta programma mājokļiem (projekts tai tika izsludināts saskaņošanai jau šī gada janvārī) joprojām nav saskaņota un pieņemta. Tas nozīmīgi ietekmēs mājokļu siltināšanas projektu īstenošanas iespējamību 2016. un turpmākajos gados.

Atbalsta programmas pārveidošanas, industriālajam un transporta sektoriem vēl nav izstrādātas.

Energoefektivitātes jomā progress vērtējams kā galēji neapmierinošs.

4. Elektroenerģijas izmaksas lielajiem patērētājiem

2015. gada jūlijā valdība atbalstīja jaunu kārtību OIK izmaksu ierobežošanai energointensīvajiem elektroenerģijas patērētājiem. Jaunā kārtība īpaši atbalsta lielākus uzņēmumus un ir līdzīga tai, kāda pastāv Vācijā. Esošā kārtība pagaidām darbojas "avansa režīmā", gaidot saskaņojumu ar Eiropas Komisiju. Saskaņošanas process ir uzsākts. Lai neietekmētu ražotāju darbu jau 2015. gadā, saskaņojumam ir jābūt saņemtam līdz 2016. gada martam. Indikācijas liecina par iespējamu kavēšanos valsts atbalsta saskaņošanai. Saskaņojuma trūkums rada ievērojamas papildu izmaksas lielajiem elektroenerģijas patērētājiem.

Šajā jomā sasniegtais progress ir vērtējams kā apmierinošs (iecere par šāda atbalsta virzīšanu – laba, realizācija – nepietiekama).

Kopējais vērtējums

2015. gada lielākie izaicinājumi ar tālejošākām sekām enerģētikas politikā (arī drošības politikā) bija saistāmi ar dabasgāzes tirgus atvēršanu. Diemžēl neizdevās ambiciozās ieceres dabasgāzes tirgus regulējumu pieņemt 2015. gadā. Tas rada nopietnus riskus, ka dabasgāzes tirgus atvēršana kavēsies, un notiks vēlāk nekā ieplānots 2017. gadā.

Pozitīvi izceļama elektroenerģijas mazumtirgus liberalizācija, darbs pie atbalsta lielajiem elektroenerģijas patērētājiem OIK izmaksu segšanai, kā arī energouzņēmumu darbs (AST, LET, LE) infrastruktūras savienojumu nodrošināšanai.

Nopietna ilgtermiņa ietekme būs pagaidām diezgan vājajiem darba rezultātiem energoefektivitātes jomā, taču šajā jomā iespējamās arī ātras pārmaiņas, ja tiks mērķtiecīgi pieņemts atbalsta jomu regulējums un pieņemts saprātīgs risinājums Energoefektivitātes direktīvas pārņemšanai (kas gan prasīs inovatīvu pieeju šai problemātikai, kuru valdība līdz šim nav demonstrējusi).